

El llenguatge

8/11/1978

Les manetes

Una maneta és clar, és una mà petita. Però aquest diminutiu perd aquest caràcter —que resta únicament com a particularitat morfològica— en l'ús que molt habitualment fem d'aquest nom per a designar la peça d'una màquina o l'eina destinada a posar-hi la mà o a aplicar-hi una força per tal d'imprimir-li un moviment de rotació, fer-la funcionar, etc. I d'una manera més especial designem amb el nom de maneta la peça amb un ull en un cap per on s'adapta a un eix i doblada en angle recte per l'altre cap, i que serveix per a comunicar a aquest eix un moviment de rotació, com és ara la maneta d'un molinet de cafè. Però l'artefacte que més havia popularitzat l'ús d'aquesta paraula era l'antic piano de maneta, avui, al nostre indret, desaparegut o en vies d'extinció. Amb el mateix valor que maneta el Diccionari Fabra admet el mot manubri, que generalment hom relaciona més especialment, però, amb el piano de maneta, fins a tal punt que, de fet, designava tot l'aparell. Amb tot, el terme més popular i usual, segons la nostra experiència, ha estat piano de maneta.

Si bé, doncs, contra el que algú creu, manubri és un terme acceptat, en canvi «manivela», que veiem encara usat algun cop, es un mot que ha estat denunciat repetidament com un barbarisme. És possible que algú senti la necessitat de marcar una diferència entre la simple maneta d'un piano o d'un molinet de cafè i certes peces que formen part de mecanismes més complexos. Es sens dubte obeint a aquesta necessitat que la Gran Enciclopèdia Catalana ha recollit el terme manovella, reservat exclusivament al llenguatge tecnològic.

Ens ha semblat detectar, en el llenguatge popular, una certa tendència a l'ús de la paraula maneta amb un sentit generalitzat, designant tota mena de peces amb què es governa una màquina, encara que es tracti d'un simple botó que s'acciona amb un dit. Més exactament, l'expressió les manetes, en plural, designaria genèricament el conjunt de peces —botons, palanques, interruptors, etc.— amb què es dirigeix el funcionament d'una màquina o aparell. Seria ben interessant de tenir informació sobre l'existència real d'aquest us ja que si era cert i coneixia una apreciable extensió, comptaríem amb una excel·lent solució popular per a designar el què, en llenguatge tècnic, suposem que cal anomenar quadre de comandaments.

Albert Jane